

"...alemi ruhanide gezer, alemi misale seyahat eder; kendisi o alemleri ziyaret ettiği gibi o alemler de, onun ruhunun ayinesinde temessül etmekle iade-i ziyaret etmiş gibi olurlar." Bu cümlede anlatılmak istenen nedir?

Öncelikle temessülün manasını izah edelim. Zira temessül şu meselenin ruhu gibidir.

İn'ikas ve temessül; bir şeyin aynı ile başka bir şeyde yansıması demektir. Mesela bir mum etrafında, halka şeklinde on adet ayna bulunsa, her bir aynada mum temessül eder. Yani aynı vasıfları ile o aynaların içinde bulunur. Bir tek mum iken, on mum olur.

Nurani varlıklar ile onun zıddı olan kesif varlıkların yansımasında ve temessülünde durumları farklılık arz eder, hükümleri başka başkadır. Biri hakiki yansır, diğeri sadece görüntü olarak yansır.

Nurani bir varlık, yansıdığı yere kendi aslındaki vasıfları da götürür, bir nevi yansıyan ile yansımaya mahal olan şey aynı gibi olur. Mesela aynada yansıyan güneş kendine özgü vasıflarını aynaya da aksettirir, bir nevi küçük bir güneş o aynada oluşur. Aynı güneş gibi o da ısı ve ışık verir. Fark sadece azamet ve kibriyadadır. Nuranin temessülü, temessül ettiği yeri, yani yansıdığı yeri kendi gibi yapar.

Kesif şeylerde, yani madde ve cismin hükmettiği şeylerde ise yansıma, temessül, sadece görüntü olarak vardır, vasıflar oraya aksetmez. Onun için yansıyan şey ile, yansımaya mahal olan şey farklıdır. Aralarındaki tek ilişki görüntü naklidir. Mesela maddi ve kesif olan bir taş, aynada yansısı, sadece görüntüsü oraya gider, taşın kendine ait vasıflar oraya geçmez.

İnsanın mahiyetindeki duygu ve cevherlerin hepsi gaybi ve manevi alemlere açılan birer pencereler gibidir. Her bir duygu o alemleri kendi penceresinden seyrederek ve o alemleri dolaşabilir. Mesela insandaki hayal duygusu, alem-i misali, rüya denilen vasıta ile gezip dolaşır. Alem-i misal de hayal duygusunda temessül eder. Yani bu duygu aynasında yansıyıp orada tezahür eder. Bu münasebet her bir duygu ve o duygunun irtibatlı olduğu alem için geçerlidir. İnsandaki ruh, alem-i ervah ile nasıl ilgili ise, bu alem de insanın ruh aynasında bir şekilde temessül ile tezahür ediyor. İşte duygular ve irtibatlı olduğu alemler arasındaki bu ilişkiyi Üstad Hazretleri latif bir üslup ile **iade-i ziyaret** şeklinde tasvir ediyor.